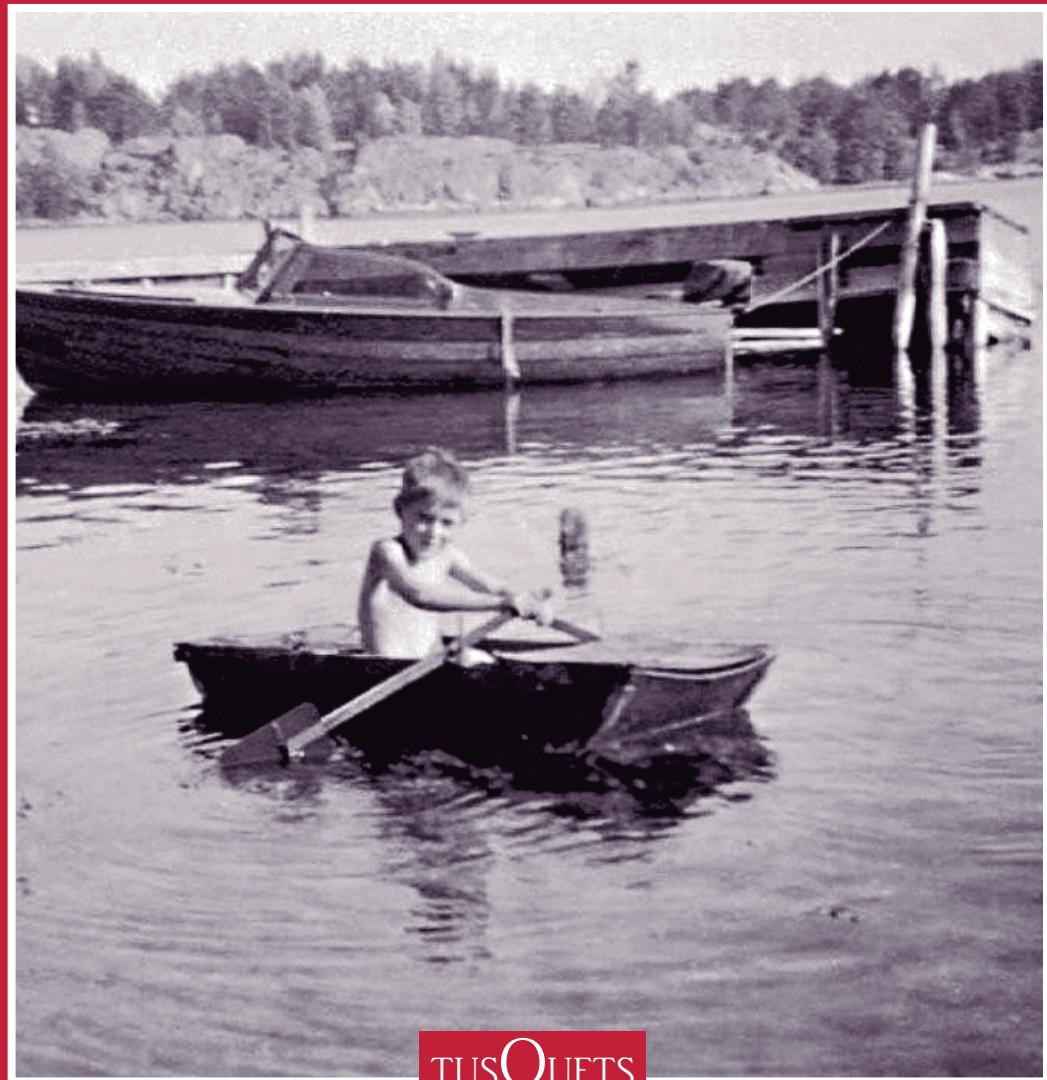

Henning Mankell

ARENES MOVEDISSES

L'Ull de Vidre

TUSQUETS
EDITORS

HENNING MANKELL
ARENES MOVEDISSES

Traducció de Montserrat Pagès

TUSQUETS
EDITORS

Col·lecció dirigida per Antoni Marí

Títol original: *Kvicksand*

1a edició: setembre de 2015

© Henning Mankell, 2014.

Publicat per acord amb Leopard Förlag, Estocolm, i Leonhardt and Høier Literary Agency A/S, Copenhaguen.

© de la traducció: Montserrat Pagès Vila, 2015

Disseny de la col·lecció: Guillemot-Navares

Reservats tots els drets d'aquesta edició per

Tusquets Editores, S.A. - Av. Diagonal 662-664 - 08034 Barcelona

www.tusquetseditores.com

ISBN: 978-84-9066-139-0

Dipòsit legal: B. 15.281-2015

Fotocomposició: Moelmo, S.C.P.

Impressa Romanyà-Valls

És rigorosament prohibida qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació total o parcial d'aquesta obra sense el permís escrit dels titulars dels drets d'explotació.

Índex

Primera part. El dit torçat

1. L'accident de trànsit	17
2. Éssers humans que, a contracor, s'endinsen en les ombres	22
3. El gran descobriment	25
4. Arenes movedisses	29
5. El futur s'oculta a l'inframón	34
6. La bombolla dins del vidre	38
7. Testament	42
8. L'home de la finestra	47
9. Hagar Qim	54
10. L'home lleó	58
11. Gel	63
12. Desviar el temps en una altra direcció	68
13. Un viatge a l'inframón	71
14. El jove estudiant de medicina	73
15. Un mag i un estafador	79
16. El somni d'una trinxera fangosa a Flandes	82
17. Les cavernes	86
18. L'abocador flotant	91
19. Signes	97
20. La barca de la mort	101
21. Tot aquell amor oblidat	106

22. Tombouctou	111
23. Un altre arxiu	116
24. El valor de tenir por	118
25. París	123
26. Els hipopòtams	128
27. Una catedral i un núvol de pols	135
Segona part. El camí a Salamanca	
28. Ombres	143
29. Dents fosforescents	148
30. Fotografies	154
31. L'escapatòria	159
32. Boles de foc a París, 1348	165
33. ¿Quant dura l'eternitat?	170
34. Habitació número 1	177
35. El camí a Salamanca. Primera part	182
36. L'home que va baixar del cavall	189
37. Mentre el nen juga	194
38. Elena	199
39. Despertar segons Plató	204
40. Nit d'hivern	208
41. Alleujament	210
42. Extraviat	215
43. El camí a Salamanca. Segona part	220
Tercera part. El titella	
44. El terra de sorra	227
45. De puntetes, d'una ombra a l'altra	233
46. Màntua i Buenos Aires	239
47. L'ocell ximple	244
48. ¿Al final, qui escoltarà?	250
49. L'aigua salada	255
50. El búfal de vuit potes	261

51. El secret revelat dels pintors rupestres	265
52. La felicitat per l'arribada d'una furgoneta tronada a la primavera	269
53. El mutilat de guerra de Budapest	274
54. Una visita on alguna cosa comença i també acaba	279
55. La dona del sac de ciment	284
56. Un hivern a Iràklion	289
57. Accident en una autopista alemanya	294
58. La gelosia i la vergonya	302
59. El vint-i-vuitè dia	308
60. Trobada en un amfiteatre	313
61. Un lladre i un policia	318
62. Joventut	323
63. El cadàver al banc dels acusats	329
64. Una tempesta ferotge del nord-oest	333
65. Una trobada fictícia en un parc de Viena, any 1913	339
66. El titella	344
67. Que no ens robin mai l'alegria	347
Epíleg	355

1 L'accident de trànsit

El 16 de desembre al matí, molt d'hora, l'Eva em va portar a Kungsbacka, a l'estació de servei de Statoil, on vaig llogar un cotxe. Pensava fer un viatge d'anada i tornada a Vällåkra, havia de tornar el cotxe aquella mateixa nit. L'endemà havia d'anar a firmar el meu últim llibre en l'ambient prenadalenc de diverses llibreries de Göteborg i Kungsbacka.

Feia un matí glaçat, d'un fred de ple hivern. Però no nevava. El viatge havia de durar tres hores, si comptava la parada per esmorzar a Varberg, com acostumava a fer.

La meva directora teatral de Maputo era a Suècia de visita. La Manuela Soeiro, amb qui treballava des de feia trenta anys. El cert és que era la primera reunió digna d'aquest nom que celebràvem per parlar de la producció de l'any següent. La Manuela s'allotjava a casa de l'Eyvind, que havia de dirigir la versió de *Hamlet*, una versió a la qual jo feia anys que donava voltes, des que treballava al Teatro Avenida.

Feia molt de temps que se m'havia acudit la idea que en el *Hamlet* hi havia alguna cosa molt òbvia, alguna cosa com de conte de reis africans. Shakespeare tenia alguna cosa «negra» que calia ressaltar. De fet, hi ha una història gairebé idèntica que es desenvolupa al sud de l'Àfrica durant el segle XIX. La meva idea era que, al final de l'obra, quan tots

són morts i entra Fortimbràs, ell és l'home blanc que arriba per començar a colonitzar l'Àfrica de veritat. Per això, per a mi era lògic que Fortimbràs acabés l'obra fent el monòleg de «ser o no ser».

Per fer un *Hamlet*, s'ha de tenir un actor capaç de representar el paper tal com penses que s'hauria de fer. Ara el teníem. En Jorginho ho aconseguiria. Havia madurat molt els últims anys i, a més, era dels que tractava millor la llengua. Era una mena d'ara o mai.

Mentre passava per la regió de Halland, em sentia feliç pensant en el dia que m'esperava. Estava tot ple d'expectatives.

Tot i la capa de núvols densos que hi havia, les carreteres que anaven cap al sud estaven seques. Com de costum, no conduïa gaire de pressa. A més, havia anunciat l'hora de la meva arribada, i no volia presentar-m'hi abans.

Tot plegat va anar molt de pressa. Just al nord de Laholm, canvio al carril esquerre per avançar un camió que anava molt a poc a poc. En algun punt de la carretera hi ha un bassal, potser d'oli. El cotxe patina d'una manera que no puc controlar. M'estavello contra la mitjana. És un xoc frontal, em salta el coixí de seguretat. Perdo el coneixement durant uns segons.

I em quedo allà, en silenci. ¿Què ha passat? Comprovo que estic bé. No tinc sang per enllloc ni tampoc cap lesió. Després surto del cotxe. Alguns vehicles s'han aturat i la gent se m'apropa corrent. Els dic que no passa res, que estic bé.

Em poso al voral i truco a l'Eva. Quan respon, tracto de transmetre tranquil·litat.

—Em sents, ¿oi? I ja veus que estic bé, ¿no?

—¿Què ha passat? —em pregunta de seguida.

Li explico com ha anat l'accident. Trec importància a això del cotxe contra la mitjana. No hi ha cap problema.

Encara no sé què passarà. Però estic bé. Tampoc no sé si l'Eva m'acaba de creure del tot.

Després truco a Vällåkra.

—No puc venir —dic—. He xocat contra la mitjana a prop de Laholm. Estic bé, però me'n torno cap a casa. El cotxe ha quedat en sinistre total.

Arriba la policia. Em demanen que bufí i comproven que estic sobri. Els expliquo com ha anat l'accident. Men-trestant, els bombers s'emporten el cotxe, que, segurament, només servirà com a ferralla. El conductor de l'ambulància em pregunta si no hauria d'anar a l'hospital de totes maneres, perquè em facin una revisió. L'hi agraeixo, però li dic que no, perquè no em fa mal res.

La policia em deixa a l'estació de ferrocarril de Laholm. Al cap de mitja hora, sóc en un tren de tornada cap a Göteborg. És per això que no vaig arribar a fer aquell viatge a Vällåkra.

Tampoc vaig anar-hi més tard. Ni vaig firmar cap llibre l'endemà.

Tot i que no sé dir exactament el motiu, aquella és la data que poso al meu càncer, el 16 de desembre de 2013. És evident que no té cap mena de lògica. Els tumors i les metàstasis deuen créixer durant un període de temps prolongat, llarguíssim. Tampoc no vaig notar cap síntoma ni cap senyal aquell dia en concret.

Va ser més aviat com una mena d'advertència. Estava passant alguna cosa.

Al cap d'una setmana, justament per Nadal, l'Eva i jo vam anar a l'apartament que tenim a Antíbol. El dia de Nadal al matí, em vaig despertar i tenia el coll rígid i em feia mal. Vaig pensar, burro de mi, que havia dormit malament i que tenia torticoli.

Però el dolor no minvava. Per si fos poc, es va estendre

ràpidament pel braç dret. Vaig perdre la sensibilitat del polze de la mà dreta. I em feia mal. Al final, vaig trucar a un ortopeda d'Estocolm que vaig localitzar malgrat les dates. Vaig tornar a Suècia i em va examinar el 28 de desembre. Segons ell, podia tractar-se d'una hèrnia de disc cervical, però, lògicament, calia una radiografia per determinar-ho amb exactitud. I vam quedar que me la farien després de festes.

I així va arribar el 8 de gener. Feia un matí fred i neava una mica. Jo em pensava que es tractava de confirmar l'hèrnia i prou. Continuava sentint dolor al clatell i els analgèsics, per forts que fossin, gairebé no em feien efecte. M'havien de tractar les cervicals.

Aquell matí, molt d' hora, em van fer dues radiografies. Al cap de dues hores el dolor al coll es va convertir en un diagnòstic terrible de càncer. En una pantalla vaig poder veure un tumor cancerigen de tres centímetres de longitud, al pulmó esquerre. Al clatell hi tenia una metàstasi. Aquest era el motiu del dolor.

El resultat que em van comunicar era claríssim. Allò era greu, potser incurable. Abatut, vaig preguntar si l'únic que havia de fer era anar cap a casa i esperar el final.

—Abans, això era així —va dir el metge—. Però avui dia hi ha tractaments.

L'Eva era amb mi a l'hospital Sofiahemmet, on vaig rebre la notícia. Després, mentre esperàvem un taxi, enmig d'aquell dia fredíssim d'hivern, no vam parlar gaire. Segurament no vam dir res.

Però vaig veure una nena que feia salts en un monticle de neu, saltava plena de felicitat i energia.

Em vaig veure a mi mateix de petit, saltant a la neu. Ara tenia seixanta-cinc anys i un càncer. Ara no saltava.

Va ser com si l'Eva m'hagués llegit el pensament. Em va agafar pel braç, ben fort.

Quan el nostre taxi es va allunyar, la nena continuava saltant al monticle.

Avui, 18 de juny, mentre escric aquestes línies, puc descriure el temps que ha passat molt ràpid i molt lent al mateix temps.

No puc posar cap punt final, ni amb un resultat mortal ni amb un que indiqui una millora. Estic en ple procés. No hi ha cap resposta definitiva.

Això, però, és el que ha passat i el que he viscut. A la narració li falta un final. Encara està en procés.

I d'això, precisament, parla aquest llibre. De la meva vida. Del que ha estat i del que continua sent.

2

Éssers humans que, a contracor, s'endinsen en les ombres

Al cap de dos dies de l'accident, vaig anar a l'església de Släp, situada a prop d'on visc, a la vora del mar, al nord de Kungsbacka. Vaig sentir de sobte la necessitat de veure un quadre que havia contemplat abans moltes vegades. Un quadre que no s'assembla a cap altre.

És un retrat de família. Cent anys abans que existís l'art de la fotografia, els que tenien els mitjans econòmics per fer-ho encarregaven un retrat a l'oli. Aquest quadre representa el pastor Gustaf Fredrik Hjortberg i la seva dona, Anna Helena, i també els seus quinze fills. El retrat és de principis de la dècada del 1770, quan Gustaf Hjortberg rondava els cinquanta anys. Al cap d'uns anys, el 1776, va morir.

És possible que fos ell qui realment introduís el cultiu de la patata a Suècia.

El que és més sorprenent i estrany del quadre, i potser també allò que és més inquietant, és que no només representa els que eren vius quan l'artista, Jonas Dürchs, va començar a executar l'obra. Al quadre hi apareixen també els nens que ja són morts en aquell moment. La seva breu visita al món ja s'ha acabat. Però en el retrat de família hi han de sortir.

La composició del quadre és l'habitual de l'època. Els nens, tant els vius com els morts, estan reunits al voltant

del pare, a l'esquerra del retrat, i les nenes al voltant de la mare, a l'altra banda.

Els vius miren l'espectador. N'hi ha uns quants que somriuen reservadament, potser amb timidesa. Els nens morts, en canvi, estan retratats amb la vista mig apartada, o amb la cara parcialment oculta darrere l'esquena dels vius. D'un dels nens morts només en veiem els cabells i un ull. És com si s'esforcés desesperadament per ser amb els altres.

En un bressol, al costat de la mare, hi ha un nen petit mig amagat. Es veuen nenes, al fons. En total podem comptar sis nens morts.

És com si el temps s'hagués aturat en el quadre. Ben bé igual que en una fotografia. Gustaf Hjortberg va ser un dels deixebles de Linné, tot i que no es pot dir que fos dels més importants. Va fer com a mínim tres viatges a la Xina, amb la Companyia de les Índies Orientals, com a capellà de bord. Al quadre hi ha una bola del món i un lèmur. Hjortberg té a la mà un document escrit. Ens trobem davant d'una família d'erudits. Gustaf Hjortberg va viure i va morir amb els ideals de la Il·lustració. A més, gaudia de prestigi pel fet de tenir coneixements de medicina. La gent pelegrinava fins a Släp per demanar-li consell i remeis.

Fa aproximadament dos-cents cinquanta anys que aquestes persones van viure i van morir. Vuit o nou generacions, com a màxim. En més d'un sentit, són contemporanis nostres. I sobretot formen part de la mateixa civilització que nosaltres, observadors del quadre.

Però el que més et queda gravat d'aquest retrat és, evidentment, els nens que miren cap a un altre costat o que tenen la cara oculta. Els nens morts. Apareixen com si estiguessin en moviment, lluny de l'espectador, en el món de lesombres.

Allò que més impacte ens provoca és la manera com es resisteixen a desaparèixer els nens morts.

Crec que no coneix cap imatge més potent sobre la merravellosa tossuderia de la vida.

I voldria que aquest quadre, precisament, sobrevisqués com un missatge de la nostra civilització. En un futur tan llunyà que ni tan sols puc imaginar-me'l. Aquest quadre reuneix la fe en la raó i, alhora, la condició tràgica inherent a l'ésser humà.

Ho reuneix tot.

El gran descobriment

Enmig del caos sentimental que em va envair després que la torticoli es convertís en càncer, em vaig adonar que la memòria em portava sovint a la infantesa.

Tot i així, em va costar adonar-me que la memòria m'ajudaria a comprendre, a crear un punt de partida per trobar una manera d'enfrontar-me al drama que m'havia sobrevingut.

Havia de començar per algun lloc, simplement. Havia de triar. I em vaig convèncer, cada cop més, que el punt de partida es trobava en els primers anys de la meva vida.

Finalment, trio una nit d'hivern del 1957. Quan obro els ulls aquell matí, ho faig sense saber que aquell dia em revelarà un gran secret.

Molt d' hora, camino solcant la foscor, de camí cap a l'escola. Tinc nou anys. Justament aquell matí, en Bosse, el meu millor amic, s'ha posat malalt. Jo sempre passo a recollir-lo per casa seva, que es troba a pocs minuts de la casa del jutjat, on visc jo. El seu germà Göran m'obre la porta i em diu que en Bosse té mal de coll i que no vindrà a l'escola. Així que aquell matí em toca fer tot sol el camí cap a l'escola.

Sveg és un poble petit. No hi ha camins gaire llargs. Malgrat que han passat cinquanta-set anys, recordo amb tot

detall aquell dia d'hivern. Els pocs fanals que es bressolen a poc a poc a causa del vent, que bufa a ràfegues, però sense intensitat. El fanal que hi ha a la façana de la botiga de pintures té la pantalla trencada. Ahir no ho estava pas, de trencada. Segur que ha passat a la nit.

Deu haver nevat durant la nit, mentre dormia. Ja han retirat la neu de davant de la botiga de mobles. Segurament ha estat el pare de l'Inga-Britt. És el propietari de la botiga de mobles. L'Inga-Britt fa el mateix curs que jo. Però ella és una nena, i no anem mai junts a l'escola. Tot i que és molt ràpida corrent. Ningú no la guanya.

Recordo fins i tot el que vaig somiar aquella nit: sóc en un iceberg del riu Ljusnan, que s'estén entre meandres just als peus de la casa on visc. L'iceberg va cap al sud, a la deriva, en època de desglaç. És primavera. Trobar-se tot sol damunt d'un iceberg hauria de ser una experiència aterradora, perquè és molt perillós. Feia pocs mesos que un noi una mica més gran que jo s'havia ofegat en un llac de prop del poble, un forat inesperat i traïdor es va obrir enmig del gel. L'aigua el va xuclar i encara no l'han trobat, i això que els bombers han estat dragant les aigües. Al seu pupitre, a l'escola, la mestra hi ha pintat una creu. Encara hi és. Tots els nens de la classe tenen por dels forats del gel, i també dels accidents i dels fantasmes. Tots tenen por d'aquesta cosa incomprendible que es diu Mort. La creu que hi ha al pupitre és horrible.

Però, en el somni, l'iceberg és un lloc segur. Sé que no cauré.

Des de la botiga de mobles, travesso el carrer i m'aturo davant de la Casa del Poble. Allà hi ha dos pals amb panells de vidre. Diversos cops a la setmana canvien la pel·lícula que fan al cine. Arriben en caixes marrons que reben al magatzem de mercaderies del ferrocarril. O bé arriben amb el tren

d'Orsa, que ve del sud, o les porta el ferrobús d'Östersund. El transport des de l'estació encara és un cotxe de cavalls. L'Engman, el conserge de la Casa del Poble, agafa una de les caixes. Jo ho vaig provar una vegada i no vaig poder. Pesaven massa per a un nen de nou anys. Les caixes contenen una pel·lícula de l'oest de les dolentes, que veuré més tard. És una d'aquestes pel·lícules B o C en què la gent parla sense parar i després, al final, s'enfronten en un duel que no dura gens. I poca cosa més. I tot això amb uns colors molt estranys. La gent té la cara d'un color molt cridaner i el cel sembla més verd que no pas blau.

Ara veig que l'Engman està a punt de posar *El xèrif valent*, que no fa gaire bona pinta, i també una pel·lícula sueca de Nils Poppe. L'únic avantatge d'aquesta pel·lícula és que també és per a nens. No he de colar-me per la finestra del soterrani, on en Bosse i jo hem construït una porta secreta per poder-hi passar quan fan pel·lícules per a adults.

I allà, aquell matí fred de fa cinquanta-set anys, visc un dels instants decisius que marcaran per sempre més la meva vida. Recordo la situació amb una claredat gairebé excessiva. És com si tingués el record gravat amb foc a la memòria. De sobte, sento una certesa inesperada. Com una descàrrega elèctrica. Les paraules s'organitzen soles dins del meu cap.

—Sóc jo i ningú més. Jo sóc jo.

En aquell moment adquiroixo la meva identitat. Abans, els meus pensaments eren tan infantils com era d'esperar. Ara, però, es materialitzava un estat totalment diferent. La identitat pressuposa consciència.

Jo sóc jo i ningú més. No poden substituir-me per ningú. La vida de sobte es torna una qüestió seriosa.

No sé quant de temps vaig quedar-me així, enmig d'aquell fred i aquella obscuritat, amb aquella certesa tan desconcer-

tant. L'únic que recordo és que vaig arribar tard. La mestra, la Rut Prestjan, ja estava tocant l'harmònium quan vaig obrir la porta de l'escola. Vaig deixar l'abric al penjador i vaig esperar. Estava totalment prohibit entrar si arribaves tard i ja havien començat el salm i l'oració matutina.

Finalment, es va acabar, vaig sentir com arrossegaven els bancs i vaig trucar a la porta. Com que gairebé mai arribava tard, la senyoreta Prestjan em va mirar amb curiositat i em va fer el gest perquè entrés. Si hagués sospitat que arribava tard per mandra o per vagància, no m'hauria deixat entrar.

—En Bosse està malalt —vaig dir—. Té mal de coll i febre, avui no vindrà a classe.

Després em vaig asseure al meu pupitre. Vaig mirar al meu voltant. Ningú havia descobert el gran secret que jo portava tan endins des d'aquell matí del 1957.